



# Gen Teknolojisiyle Birlikte Yaşamayı Öğrenmek İçin Düşünme Hazırlıkları Hazır mıyız?..

**D**ÜNYA DEDİĞİMİZ bu gezegende insan, bilgi ve hüneriyle varolmaktadı. Eski Yunanlılar insan hünerine tekhnê diyorlardı: Toprakta ürün alma, hayvan yetiştirme, yol, köprü, bina yapımı, ev eşyası imâlî, silah üretimi; tıp ve bugünkü anlamıyla mühendislik, tümüyle tekhnê kavramı altında toplanabiliyordu. Çağımızda kullanılan, "teknik", "teknoloji" sözleri bu kavramdan türetilmişti. Bilgi, bilinen konunun, bilinen nesnenin "uzağında" kalınarak, araya mesafe sokarak, seyretme (temâşâ) tutumu içinde gerçekleştiriliyorsa, buna "theoria" deniyordu. Batı kültürünün bilim ve felsefede beşiği sayılan Eski Yunan toplumunda o zamanın bilim adamları filozoflar, bilgileriyle "hakikati" arıyorlar; evrende olup bitenleri anlama, açıklama çabası içinde, çıkarsız

bir "saf" bilgiyi elde edebilme amacıyla, bilgelik sevgisi (philo-sophia, felsefe) taşıyarak, ona ulaşma yolunda kendilerini bilim (epistemê) hayatına adıyorlardı. Teknoloji kendi iç işleyişi içinde, ustadan çırağına aktararak sürdürülüyor, insanın kullanımına bir araç (organon) olarak sunuluyordu. Thales gibi kimi filozofların, bugünkü anlamıyla mühendislik becerileri varsa da bilgi ve "hüner", ("theoria" ve "tekhnê" anlamında), dünyayı olduğu gibi "çıkarsız" anlama, kavrama, olayları önceden kestirme ve teknolojik bilgilerle beceriler olarak, insanlık tarihinde ayrı ayrı gelişmelerini sürdürüyordu.

Modern bilimin Galileo ile başlatılabileceğimiz oluşumunun ardından gelen sanayi devrimiyle bilgi ve hünerin giderek birbirlerine yaklaşması sonucu, "mühendislik" denen bir çalışma alanının ortaya çıktığını görüyoruz. Baştan

beri, bilgi ve teknolojiyle insan, yaşayışındaki zorlukların üstesinden gelmeyi, daha rahat, daha anlaşılır, daha güvenilir, önceden görülebilir, bir anlamıyla denetlenebilir bir yaşama ulaşmaya çalışıyordu. Yeni bir binyılın eşğinde teknolojinin hızı, bizi karşı karşıya bıraktığı, şimdilik yorumu güç yeniliklerle, bu anlaşılabilir, denetlenebilir yaşamı sanki elimizin altından almışa benziyor. Genlerimize yönelmiş bir teknoloji, biyo-teknoloji, cansız doğaya yönelmiş teknolojiye daha kaygı verici sonuçlara yol açabileceği korkusu yaşatabiliyor. Genler üstüne geliştirilen teknoloji, gen mühendisliği, hızlı atılımlarını gerçekleştirdiği son dönemlerini göz önüne alırsak, aşağı yukarı elli yıllık bir geçmişe sahip. Daha yolun başında. Gen mühendisliği, toplumsal, kültürel, ahlaksal sonuçları çok yoğun bir mühendislik. Belki bu önemi vur-

gulamak amacıyla ben bu mühendisliğe cân mühendisliği diyorum. Gen, yalnızca canlılığı değil, onun ötesinde insanı insan kılan, duygu düşünce ve kültürtü, tarihi de kapsayan bir söz. Gen mühendisi insanın cânıyla ilgili bir alanda çalışıyor. Geni tanımak, insan bedeninin oluşumundaki etkilerini belirlemek, bu bilgiler doğrultusunda gerekli müdahalelerde bulunmak uğraşı içinde, daha iyi, daha güzel, daha âdil bir dünya için, iyileştirmelerde bulunmanın sorumluluğunu taşıyor.

## Gen Teknolojisinin Sunduğu Bazı Olanaklar

Genetik bilim ve teknolojisi insan yaşamına olumlu olanaklar sunuyor; Bedeniyle ilgili hastalıklara, özörlölere çäre olabilecek. Hastalıklara olan yatkınlığımızı önceden görebileceğiz; doğum öncesi, doğacak çocuğun gen yapısı saptanarak olası hastalıklarına "müdahale" edilebilecek; çocuk sahibi olmak isteyen çiftler, genetik danışmanlara başvurarak, çocukların herhangi bir hastalık, özür ya da eksikliğinin olup olmayacağını öğrenebilecek. Yeni doğmuş bebeklere, ileride yakalanabilecekleri olası hastalık durumlarına göre gen sağaltımı (tedâvisi) uygulanabilecek. Alkolizm, madde bağımlılığı, suç yatkınlık gibi sorunlar, genetik yapının tedavisiyle ortadan kaldırılmaya çalışılacak.

Tohumların genetik olarak ıslâhı sağlanarak, ziraat, daha önceki çalışmalarının birikimiyle, gen teknolojisinin yeni atılımları doğrultusunda, daha verimli, daha dayanıklı, besin gücü daha yüksek ürünlerin elde edilmesine yönelecek, hayvancılık gelişecek. Beslenme, genetik donanımımıza daha uygun duruma getirilmeye çalışılacak. İlâç sanayii, "gen sağaltımı" ve "gen bakımını" desteklemek için gelişimler yaşayacak.

Uzak ama tehlikeli sonuçları olan bir fantezi gibi görünse de, insan bireyinin kopyalanması, daha zeki, daha güzel, yetenekli, istenilen becerilere sahip bireylerin, giderek, birey topluluklarının oluşturulması söz konusu olabilecek; insan genetik kökeni olan hastalıklardan kurtarıldığında, organiz-

mayı daha dirençli duruma getirebilecek genetik katkılarla, daha uzun bir yaşam süresine kavuşacak, olumlu açılardan bakıldığında, insan bireyi, yaşam deneyimini, bilgi birikimini, erken gelen kesintilerin uzağında, kullanabilecek.

## Gen Teknolojisiyle Yaşamın Eşiğinde

İnsan her organizma gibi "gen"leri olan bir varlık. Dünya gezegenindeki serüveninde, binlerce yıl genlerinin farkına varmadan yaşamış. Bir deyişle, umarım uygun bir deyiştir, "gensiz yaşam"dan, "genli yaşam"a geçmektedir artık. Genleri hep vardı ama, insan genlerinin bilgisine, onların yapısını etkileme hünerine eriştikten sonra, "genli yaşama" girmek üzere. Fabrikalarda seri üretiminin gelişmesindeki, elektronik sanayiinin bilgisayarlar ve haberleş-



me araçlarında ve onların kullanımında ortaya çıkan olanaklar karşısındaki şaşkınlığımız gibi; bu, teknolojinin yol açtığı "genli" yaşama alışmada, onu duygusal, düşünsel olarak içimize sindirmede zorlanacağız. Ekonomik, politik, toplumsal, psikolojik, ahlaksal, felsefi sonuçlarını kestirmede sıkıntılarımız olacak. Yeni binyıla, "genli" bir yaşamla giriyoruz. Umut ve korkuyla. Umudumuzda da korkumuzda da, bu "genli" yaşamın insanlığa neler getireceğini bilmedeki, bu teknolojinin gelişim çizgisini, yol açacağı değişikliklerin neler olacağını tahmin edebilmedeki zorluklar yatıyor.

Umutluyuz: Güzel bir dünya bekliyor bizi. Özörlü, engelli, hasta, yorgun insanların sayısının azaldığı bir dünya. Besin üretimindeki gen teknolojisinin katkısıyla, açlığın ortadan kalktığı bir dünyada, kendi genlerinin yapısını, so-

runlarını bilen insan, diğer canlı türlerine daha az zarar vererek, doğal çevresine daha az müdahale edecektir. Ormanları tahrip etmeyecek, havayı, suları kirliletmeyecektir. Genli yaşam bilinci, onda, kendine, diğer insan bireylerine, canlı türlerine, doğaya, evrene saygıya dönüşebilecektir. Sağlıklı beden, sağlıklı ruha; sağlıklı ruh, sağlıklı bireye; sağlıklı birey, sağlıklı topluma; sağlıklı toplumsa, sağlıklı dünyaya, sağlıklı yaşama olanak sağlayacaktır.

Bu yorum, umutlu yorum, iyimser yorum. Kötümserlik de hazır, gelecek kaygısı eşikte bekliyor. Kaygı, her zaman bir olumsuzluk değildir. Bizi olası tehlikelere karşı hazır kılar. Gevşeyip, gerçekliği yitirmemizi engeller.

Kaygı, bilgi ve teknolojinin sınırlarını, sonuçlarını bilememekten kaynaklanıyor, öncelikle. Gen bilgisi, başımıza bir "iş" çıkarır mı? "Canavarlar" yaratabilir miyiz istemeden de olsa? Belki de isteyerek? Bilgimizle irademiz arasında bir boşluk da olabilir burada. Biliriz, ama ya bilgimizi gerçekleştiremezsek? Engellenirsek örneğin? Bilim adamlarından ya da gen teknisyenlerinden, "zorla", genleri, insanlık için tehlikeli olabilecek biçimde değiştirmeleri istenirse? Burada, bilgi ve teknolojinin "dışarıdan", politik güçler tarafından yönlendirilebileceği kaygısıyla karşı karşıyayız. Teknoloji, "kötü ellere" düşebilir; bilimsel bilgi yok edici güç elde etmek amacıyla kullanılabilir: Burada, teknik insanın, bilim insanının sorumluluğu çok önemli: Kötü ellere karşı verilecek savaşta, onun taşıdığı ahlaksal sorumluluk, gelecek kaygımızı azaltacaktır.

Kısaca özetlendiğinde, tehlike beklentisi:

- a) Bu alanın bilgisine yeterince sahip olamamaktan,
- b) Sahip olduğumuz bilginin, bilemeyeceğimiz sonuçlarından,
- c) Bu bilgiyi kullanabilecek güce sahip olamamaktan (örneğin başkaları tarafından kullanılmaktan)
- d) Bilgimiz ile onu hayata uygulayacak teknoloji arasındaki boşluktan,
- e) Bilginin insanlığın değerlerine, yaşamına zarar verecek biçimde kötüye kullanılma olasılığından,
- f) Gen teknolojisine sahip olup, bunu bir "pazar" olarak gören, kendi çıkar-

ları doğrultusunda, bu teknolojiyen "haksız" kazanç elde etmek isteyen güçlerin harekete geçebileceği kaygısından,

g) Gen teknolojisiyle dünyayı ele geçirmeye, sömürmeye kalkabilecek "şeytânî" etkinliklerin gerçekleşebilmesi olasılığından,

h) İnsan türünü geliştirmek amacıyla, diğer türlerle gen ilişkisine geçilme-ye kalkışılmasından doğabilecek, "ucube" varlıklar, "hilkat garibeleri" çıkabileceği korkusundan,

kaynaklanıyor.

Bu umutlar ve kaygılar karşısında gen teknolojisiyle yaşayacak insanın, "genli yaşamına" nasıl hazırlanabileceğini tartışmaya geçebiliriz.

## Genli Yaşamın Sorunları

Gen teknolojisinin yol açabileceği sorunlara karşı önlemler şimdiden alınmaya başlıyor. Bu teknolojiyle ilgili ülkeler, ahlak açısından insan olma onuruna, hakkına ters düşecek girişimleri engellemek için aralarında anlaşmalar yapıyorlar. Gen ahlakının temel ilkelerini çıkarıp, tarafları bağlayıcı sözleşmelere gitmek istiyorlar. Gen ahlakından, gen hukukundan geçerek, teknolojinin olası kötüye kullanımını engelleyecek yasal önlemleri almaya çalışıyorlar.

Teknoloji insan yaşamının bütün boyutlarına sızan etkiler taşıyor. İşte, gen teknolojisini değerlendirirken bu farklı boyutları göz önüne almamız gerekiyor: Onun ahlak, politika, kültür, ekonomi, felsefe alanlarına etkilerini anlamaya çalışmak, ne denli erken görülürse görülsün, şimdiden bu teknolojinin yaratacağı "genli yaşam"ın sorunlarına kendimizi hazırlamayı sağlayabilir.

Gen ahlakı, canlılık ahlakının, biyoetik'in ya da tıp ahlakının içinde de tartışılabilir. Bu yazının sınırları içinde böyle bir tartışmayı hazırlamak üzere "gen" kavramının bilgi kuramı (epistemoloji) açısından kısa bir sorgulamasını yapmak gerekiyor.

Bir genin yapısını, işleyişini, insan bedeninin bütününe etkisini ne kadar

biliyoruz? Ziraat, hayvancılık ve tıp alanında alınmış kimi başarıların yanında, bu teknolojinin dayandığı kuramın (teorinin) dayanakları nelerdir? Tek bir genin eksikliği ya da varlığı hep aynı sonuçlara mı yol açıyor? Yoksa, örneğin, çevre etkileriyle farklı sonuçlara çıkabilir mi? İnsanın bedensel özellikleri, salt genlere, gen dizilerine mi ait yoksa, genetik donanımın bütünlüğü, parçalarını etkiliyor mu? Genler birbirlerinden bağımsız atomlar gibi mi ele alınmalı? Aralarındaki bağıntılar mı, bu bağıntıların o organizmanın bütünlüğü ile bir tür ilişkisi mi, genetik sonuçların etkinliğini sağlıyor? Bedenin genetik yapısındaki değişimler, "duygu" dünyamızı nasıl etkiliyor? Duygularımızın genler üzerine etkisi var mı? Düşüncelerimizle, hayata verdiğimiz anlamla, örneğin iyimser, sevgi dolu bir bakışla yaşamamanın, genetik haritamızı, genetik donanımı-



mızı etkileyip etkilemediğini biliyor muyuz? Gen haritasından, organizmanın geleceğini, örneğin ileride belli hastalıklara yakalanıp yakalanmayacağını söylerken, genetik alanını belki bir olasılıkla etkileyebilecek çevre koşullarını, o organizma insana aitse, o insanın duygu, düşünce dünyasını, inançlarını, hayata yüklediği değerlerini, sanatla, bilimle uğraşıp uğraşmadığını, sağlıklı toplumsal ilişkiler yaşayıp yaşamadığını ne denli göz önüne almalıyız? Öyleyse, özetlendiğinde, bir genin: a) diğer genlerle b) hücrenin diğer elemanlarıyla c) Bedenin (organizmanın) bütünüyle d) ruh yapımızla e) hayata verdiğimiz anlamla f) çevreyle ilişkisi olabileceği olasılıklarını göz önüne almak gerekmez mi? (Gen bilimcileri elbette çoğunlukla bu tür epistemolojik kaygılar taşıyorlar. Genetiği şapkadan tavşan çı-

karmaya çalışan bir sihirbaz gibi gören insanlara soruluyor bu sorular.) İnsan bireyi, salt bedeninden oluşmuyor; bedeni, duyguları, düşünceleri ve çevresiyle bir bütündür, o. Genin o bireyin bütün yaşamını, karakter özelliklerini tümüyle belirlediğini sanma, biraz teknik deyimle, gen fatalizmi (yazgıcılığı, kaderciliği) bir yanılgı olabilir. Umutsuz hastalara, hasta yakınlarına, gen terapisini, hücrelerinin belli parçalarını değiştirdiğimizde hastalıklarının tümüyle ortadan kalkacağı biçimde yanıltmak, hem gen epistemolojisi hem gen ahlakı, tıp ahlakı açısından doğru olmasa gerekir.

Bu sorgulamaların, açıklamaların ardından, insanların genleriyle "oynanmasının", gen yapısının ortaya çıkarılmasının, yaşamlarında yol açacağı sorunların hemen ikisinden söz edebiliriz. Gen haritası, çıkarılmış birey hakkındaki bilgimiz gizli tutulmalıdır (Belki kendinden bile!). Gen dizilişindeki sorunlar, onun "ileride" yakalanabileceği hastalıkları gösterdiğinde, en azından hiçbir işveren (ya da çok azı) ona iş vermeye râzı olacak, hiçbir sigortacı onu sigorta yapmak istemeyecektir ya da bu iş için çok para isteyecektir. Belki dostları, sevgilisi, onu terkedebilecektir. Durumunu öğrendiğinde intihar etmek isteyebilecektir. Genetik danış-

man olarak bu durumda ne yapmak gerekir? Bu bilgi aile yakınlarına nasıl söylenecek, onları nasıl etkileyecektir? Özel yaşam ile kamusal yaşam arasındaki ayrım; nelerin, hangi bilgilerin gizli, nelerin, hangi bilgilerin açık olacağı sorununa yeni boyutlar kazandırmaktadır, burada.

Yine, "genli yaşamın" ilk göze çarpan görünüşlerinden biri de gen haritasını çıkartmak isteyen insanların talepleriyle oluşacak gen danışmanlığı pazarının ortaya çıkışıdır. Bu danışmanların ahlakı, gen danışmanlığı ahlakı, tartışılması, temel ilkelerinin belirlenmesi gerekli, önemli bir meslek ahlakı olarak görülüyor.

Genlerimizden sorumluyuz. İnsanlığımızdan sorumluyuz. Bu gezegenindeki yaşamı ortadan kaldırmaya ya da ayrıcalıklı bir topluluğun çıkarları doğ-

rultusunda diğer insanları ezmeye, sömürmeye yönelik girişimlerin engellenip, yok edilmesi, insanın insana duyduğu saygı ve sevgi gibi temel duyguların, düzensiz, sığ ölçülerde, kullanıla kullanıla yozlaştırılmış anlamlarını gen ahlakı açısından, yeniden oluşturmakla olanaklıdır. Zenginler, gücü elinde tutanlar, kendilerinin, doğmuş ya da doğacak çocuklarının genlerini onartabilecek, geliştirebilecek ya da yoksulları, kendinden olmayanları, genetik yoksulluğa, hastalığa uğratarak, sömürebilecektir. Bütün bu olumsuzluklara, düşünsel yönden karşı çıkmak amacıyla bir gen felsefesi, geno-philosophia oluşturulabilir. Genli yaşamda insan olmanın sorumluluğu çok daha artacaktır. Çünkü insan, kendi bedenine, kendi "doğa"sına, geçmiş dönemlere göre daha yoğun biçimde etki edebilecektir. Burada yapacağı, bilgisel, teknolojik, ahlaksal bir yanlış, insan türünü, giderek gezegendeki hayatı, bizim için yaşanmaz doğrultuda dönüşüme uğratabilecektir.

Belki, gelecekteki bir gen ahlakını ele alışımızda dayanmamız gereken, insana özgü temel değerlerden şu anda önemli görünenleri şunlar olacaktır:

1. Özerklik. İnsan kendi kendine karar verebilen, kendi ayakları üstünde durabilen bir varlıktır. Genleri üstünde hakkı vardır.

2. Saygınlık. İnsan onurlu, saygın bir varlıktır. Evrende, diğer varlıklara, yaşanan hayata karşı taşıdığı sorumluluk, bu sorumluluğu yerine getirme kaygıları, onun saygınlığını pekiştirmektedir. İnsan saygındır, çünkü, evrendeki yaşama saygı duyar, kendine, kendi türdeşlerine saygısı, özsaygısı vardır. Hayatı güçlendirmek, desteklemek, değerini yüceltmek için ürünler ortaya koymaya çalışması bu saygınlığın belirtirlerindendir.

3. Dokunulmazlık. İnsan dokunulmazlığı olan bir varlıktır. Saygınlığının bir sonucu olarak o, Kant'ın dediği gibi bir "amaç"tır, araç olarak kullanılamaz. İnsan genleriyle motor parçalarıyla oynamak gibi oynayamazsınız. Onu "eğip bükerek", bir "köle", bir araç gibi kullanamazsınız. Genetik müdahale, bu dokunulmazlığından dolayı, ancak rızâ sonucu, o insanın müdahaleyi kabul etmesi sonucu yapılabilir.

4. Bütünlük. İnsan bir bütündür. Bedene müdahale, ruhuna, düşüncesine, değerlerine, kültürüne, çevresine

müdahale anlamına gelir.

5. İncinebilirlik. İnsan, Levinas'ın da belirttiği gibi incinebilir, kırılabilir bir varlıktır. Bundan dolayı özen gösterilmesi, ilişkiye geçilirken dikkat edilmesi gerekir.

İnsan özerk yanıyla kendi hayatını oluşturma gücüne sahip, dokunulmazlığı, incinebilirliği ile de aracı olarak kullanılmaması gereken bir varlık olarak ortaya çıkıyor.

6. Anlamlarla Yaşayan (Noetik) bir varlıktır, insan. Özerk yanıyla, kendinden milyonlarca yıl önce oluşmuş, onsuz bir o kadar yaşamış, doğanın bir parçası olarak, kültürü, ahlakı, sanatı, bilimi, değerlerini yaratır. İnanır, inançlarına saygı duyar. Kendisinin doğal yanını denetleme bilgisine, hünerine ulaşmaya çalışıyor. Bunu bütünlüğünü, saygınlığını unutmadan yapmalı. Yüksek değerler, yaşamı geliştirip, zenginleştirici idealler için gerçekleştirilmeli. Bedenindeki genleri, ondaki cânı oluşturuyor, cânı anlamlar veriyor hayatına. Genleriyle oynandığında, yalnızca bedensel değişikliklere uğramayacak, insan "nooesferi", anlam küresi, anlam dünyası değişecektir. Somatik (bedensel. Eski Yunanca'da "soma"beden anlamına geliyordu) genlerin, organizma hücrelerine ait genlerin yanında, belki bir benzetmeyle söylersek, noetik dünyamıza, anlam dünyamıza, sanat, ahlak, bilim, düşünce hayatımıza ait genlerimiz de olabilir.

Somatik genlerin yaşamın her şeyi olduğunu sanma yanlışlığına düşmemek gerekiyor. Salt somatik genlerimizle oynayarak "mutlu", "akıllı", "yaratıcı" olabileceğimizi sanmamalıyız. Yaşamın değişik boyutlarından söz ettik: Somatik yapımızın yanında, duygu, düşünce, çevresel yapımızı unutmamalıyız. Yaşamın diğer boyutlarının somatik boyuta indirgenebileceğini düşünen, savunan düşünürler vardır: Bu indirgenme sorunu, basite indirgenemeyecek, kavramsal ve olgusal zorluklar taşır. Bir felsefeci olarak, burada tartışamayacağım dayanaklarımdan yola çıkarak, insanın, insan varlığının özelliklerinin, salt bedenden, salt bedenindeki genlerinden oluştuğunu sanmanın yanıltıcı olduğunu düşünüy-

yorum.

"Genli yaşamda", gensiz yaşamdaki kimi kavramların "metafizik", belki kültürel ya da bilimsel anlamları dönüşüme uğrayabilir. Örneğin, "doğa" artık bizim de giderek müdahale ettiğimiz bir alan olduğu için, "doğal", "yapay" kavramları yeni yorumlar kazanacak. "Klonlama" gibi teknolojilerin ardında, "üreme" kavramı sorgulanabilecek; genlere müdahale ile insanın evrim boyunca değişimlerini "geriye" çevirebileceğimiz düşüncesinden kalkarak, "zaman", "tarih", genetik yapımıza bağlı olarak yaşadığımız savı ortaya atılabilecektir. "Birey" kavramı, "dışarıdan", genetik müdahale ile değişiklik tehditleri karşısında, "klonlama" olgusu göz önüne alındığında, yeniden gözden geçirilmesi gereken kavramlardan biri. "Özgürlük" de, bizi belirlediklerine göre, genlerin bizden özgür olup olmadıkları gibi sorular sorabilen felsefeciler önünde, yeni anlamlar kazanabilecek bir kavram olarak görülüyor. (Soru: Genler, "bizi"-salt bedenimiz mi?- belirliyor da, "biz", genleri belirlemiyor muyuz?)

## Sonuç

Gen teknolojisindeki gelişmeler karşısında telâşa gerek yok. Genler, öyle sandığımız gibi bizi hastalıklardan, özürlülerden, yaşama sorunlarından "hemen", kurtarabilecek, sihirli formüller değildir. İnsan karmaşık bir varlık; insan yaşamı da hemen matematiksel kesinliklerle çözülebilecek sorunlar taşıyor her zaman. Bu gerçek, bizi umutsuzluğa itmeli. İrkçilik, yoksulların, kadınların ezilmesi, dünyayı yapay insanların istilâ edileceği, insanların genlerine müdahale ile özerkliklerinin, insan olma onurlarının ortadan kaldırılacağı endişesi geleceğe bakışımızı karartmasın.

İnsan, "genli yaşam" serüveni içine girmiştir. Tarihi boyunca ağır bedeller ödemiş de olsa, insan hâlâ geleceğe umutla bakabilecek gözlerini yitirmedi: Hızla değişen dünyasında ne olup bittiğini görüp yorumlamaya, olası tehlikelere karşı kendini korumaya çalışmaktadır. Bu yazı da, bu dünyanın perdelerini kaldırma çabası içinde, okura ihtiyatlı bir umut yolu göstermektedir.

Ahmet İnam  
Prof. Dr., ODTÜ, Felsefe Bölümü